

Het Kanaal Oostende –Brugge (1)

door **Simon IPPEL**

In het jaarboek van de Heemkundige Kring van Bredene "Ter Cuere" -2002 heeft Raymond Vancraeynest een prachtige uiteenzetting gegeven over het historisch ontstaan van de sluis van Plassendale. Als laatste bladzijde is niet verder ingegaan op de troebelen die de aanleg van het kanaal en zijn gevolgen die het toen bij de schippers heeft te weeg gebracht.

Even herhalen wat vooraf ging.

1648 was een zeer belangrijk politiek feit. Het maakte door de vrede van Munster een einde aan de tachtigjarige Oorlog. Het was in feite de verzoening tussen de Republiek der Verenigde Nederlanden en het Koninkrijk Spanje. Maar de gevolgen voor onze gewesten waren erg: de Schelde en het Zwin bleven gesloten zodat Antwerpen, Gent en Brugge geen scheepvaartroute meer hadden naar zee.

De Zuidelijke Nederlanden konden echter wel rekenen op de haven van Oostende en de Brugse handelaars hoopten dat het "stadje" aan de zee een voorhaven zou zijn van de aloude metropool en dat ze na meer dan een eeuw crisis terug een maritieme welvaart te verwerven.

Toen de verbinding Oostende-Brugge-Gent in 1618 tot stand kwam begonnen de twisten tussen de schippers van die steden. Het werden kibbelpartijen en zelfs processen. Zo vonden de Bruggelingen dat een schip dat in Oostende van overzee aankwam en voor Brugge bestemd was, niet door de Oostendenaars mocht worden overgeladen (2). Wanneer hij echter voor Gent bestemd was, dan vonden ze dat dit in Brugge moest worden overgeladen.

En niet te Oostende (3).

De Bruggelingen wilden echter niet uitsluitend afhankelijk zijn van Oostende en daarom hadden ze reeds een grote inspanning geleverd en een vaarweg klaar gemaakt naar Duinkerke (4). Maar door de Vrede van de Pyreneeën, gesloten tussen Spanje en Frankrijk waarbij Artesië bij Frankrijk werd ingelijfd, ging deze vaarweg in 1659 verloren.

De Bruggelingen hadden feestgevierd bij de vrede van Munster door allerlei manifestaties: een Te Deum, een banket, klokken werden geluid, salvo's afgeschoten, muziek gemaakt, toneel gespeeld (5) en een groot vuurwerk (6) afgeschoten.

Aan hun vreugde voor het winnen van de vrede kwam in 1662 een definitief einde omdat de Engelsen de haven van Duinkerke aan de Fransen hadden verkocht. Dus moest men wel Oostende als waterweg kiezen (7).

Dit kanaal moest dringend aangepast worden voor zeeschepen. Tussen mei en december 1664 werd deze verbreed en uitgediept opdat schepen van meer dan 300 ton erdoor konden varen. Met man en macht werd in een minimum van tijd deze werken uitgevoerd.

De geldelijke middelen kwamen uit Brugge. Eerst uit de kas van het maalderecht, dan werden leningen uitgeschreven en vervolgens leenden Burgmeester en Schepenen uit eigen zak.

Francesco DE CASTEL-RODRIGO was benoemd tot nieuwe markgraaf in de Zuidelijke Nederlanden en kwam verschillende malen de werkzaamheden inspecteren (8).

Op 20 juni 1664 begon de uitdieping en op 28 december trok de gouverneur CASTEL-RODRIGO van Brugge over Nieuwpoort naar Oostende om vandaar op 31 december door het verbrede en verdiepte kanaal naar Brugge terug te varen (9).

In februari 1664 had de landvoogd aan de Brugse schippers de algemene vrije doorvaart toegestaan op alle vaarwegen in Vlaanderen. Dat vonden ze uitstekend, maar ze aanvaardden niet dat aan de schippers van andere steden hetzelfde werd toegekend.

De Brugse schippers stonden erop dat de zeeschepen die via Oostende en Brugge landwaarts vaarden en te Brugge hun goederen gingen lossen op kleinere "lastbrekers" om zo hun Middeleeuws voorrecht te behouden. Dit voorrecht was een voorbijgestreefd en oneconomisch recht dat aangevochten werd door reders en handelaars (10). Deze laatsten vonden dat het privilege niet meer van toepassing was en met deze gedachte was het centraal bestuur te Brussel eens.

Zo kwam op 21 februari 1664 een schip toe te Oostende met bestemming Gent en wilde zonder "lastbreken" doorvaren. Hij werd aan de ketting gelegd. Waarop de Oostendenaars met een Hollands en Engels schip, de doorvaart voor Brugge bestemd, verhinderde.

Maar Brugge nam dit niet. Toen een paar schepen in mei 1664 komende uit Oostende met zout voor Gent werden gesignaleerd, werd op 12 mei door "moetwillige gasten" de kaai aan de Gruuthusebrug in het water gegooid en aan de Eekhout- en Meebrug lichters tot zinken gebracht om de doorvaart voor grote schepen onmogelijk te maken.

Protesten liepen uit de hand: van de notabelen uit Brugge werden ruiten ingegooid, opruiende biljetten aangeplakt en scheepsladingen werden gegijzeld. Zelfs het volk werd tot oproer aangezet. De avondklok werd ingesteld en zes schippers werden van hun bed gehaald, maar deze bleken onschuldig.

Dagelijks werd te Brugge omgeroepen, dat wie mensen kon verklikken 200 gulden kreeg. Later is het zelfs tot 3000 gulden opgevoerd. Tevergeefs, niemand meldde zich aan om te verklikken.

Tussen Scheepsdale en de Dampoort werd te Brugge een afdamming gemaakt en om geen al te groot gezichtsverlies te lijden deelde men mede dat deze nodig was voor de uitdieping.

Steeds braken er rellen uit te Brugge, schepen werden met stenen bekogeld en zelfs tot zinken gebracht. Deze feiten bleven zich zelfs een eeuw lang voordoen tot in 1763 de gouverneur-generaal Karel van Lotharingen het "lastbreken" definitief afschafte en de vrije doorvaart verzekerde.

De schippers van Oostende, Brugge en Gent gaven zich nog niet gewonnen en ze bleven heftig protest aantekenen tegen de Staten van Vlaanderen, tot het keizerlijk decreet van 21 januari 1788 een algemene vrije doorvaart verzekerde.

Dit alles duurde meer dan 170 jaar, wat aanduidt hoe groot de macht en de invloed was van sommige vastberaden schippers die voor niets terug deinsden om hun voorrechten te behouden.

Welke de eigenlijke reacties van de Oostendse schippers zelf in feite waren, kon men niet uitmaken in deze geschriften. Maar dat het geen "doetjes" waren is onbetwistbaar.

---

(1) Samenvatting met betrekking tot Oostende uit "Makelaars en Handelaars" door A. VAN DEN ABEELE en M. CATRY, een publicatie van de kamer voor Handel en Nijverheid uit Brugge (1992-blz. 208).

(2) Overladen was het overbrengen van de lading op een binnenschip (binnenlander).

- (3) Oostende had dan in feite niets meer te doen.
  - (4) Dat reeds klaar was in 1641.
  - (5) Op de markt van Brugge en die echter eindigde in een vechtpartij doordat ze “bi dranken” waren.
  - (6) Op 01 mei 1660 werd voor de eerste maal vuurwerk gemaakt zoals we het nu nog kennen (?). Voordien waren het Bengaalse vuren en brandende pektonnen.
  - (7) Brugge heeft steeds iets tegen Oostende gehad. Was het omdat Brugge zeer katholiek was en Oostende niet?
  - (8) Maar geld uit zijn zak, dat is er niet gekomen.
  - (9) In dergelijke korte tijd was het werk Oostende-Brugge af. Men vraagt zich af hoeveel manschappen er met schop en kar daar voor nodig waren?
  - (10) Onder andere ook door Oostendenaars.
-

HET BELEG VAN OOSTENDE: 1604-2004

In tegenstelling tot onze noorderburen kunnen wij ons moeilijk voorstellen welke ingrijpende veranderingen het Beleg van Oostende heeft teweeggebracht op sociaal, politiek, godsdienstig, economisch, staatkundig en militair vlak.

Inderdaad, deze Spaanse Pyrrhusoverwinning luidde eigenlijk het einde in van hun honderdjarige wereldhegemonie en het prille begin van de Hollandse Gouden Eeuw.

De geschiedenis van dit Beleg bleef eeuwenlang heel wat mensen boeien en tot het begin van de vorige eeuw vormde het een hoofdstuk in de krijgsgeschiedenis bij de opleiding in militaire scholen.

Reeds in 1604, bijna onmiddellijk na het einde van het Beleg van Oostende, verscheen het eerste manuscript in het Nederlands, onmiddellijk daarop gedrukt in een Duitse, Franse en een Engelstalige versie. Daarna verschenen regelmatig, ja zelfs nog in 2003, erudiete werken over deze historische scharnierperiode.

Met een tijdelijke tentoonstelling van de voornaamste boeken, artikels en prenten daarover wenst de Heemkundige en Geschiedkundige Kring “De Plate”, van 15 juli tot 15 september 2004, in ons museum, mee te werken aan de herdenking van het “Beleg van Oostende”.

Het is onze wens om deze tentoonstelling bij voorkeur te stofferen met boeken, artikels en prenten over het Beleg die in het bezit zijn van onze leden. Daarom richten wij een oproep tot alle leden van onze vereniging met de vraag of zij hierover iets in hun bibliotheek bezitten en bereid zijn om dat gedurende drie maanden beschikbaar te stellen om in ons museum in gesloten kasten ten toon te stellen.

Wij vragen U hierover contact op te nemen met onze voorzitter, dhr. Omer VILAIN, Rogierlaan 38/11, te Oostende (tel. 059/70.92.05) en hem te laten weten over welke werken, artikels of prenten U beschikt. Onze hartelijkste dank bij voorbaat.

De beheerraad